Birinci Baskı

Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları

Anksiyete Bozukluklarının Psikofarmakolojisi

Kitap Yayın Yönetmenleri
Mehmet Murat DEMET
Şebnem PIRILDAR
Tunç ALKIN

Mehmet Murat DEMET, Prof. Dr.

Mehmet Murat DEMET 1963 Konya doğumludur. 1986 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuş, 1991 yılında İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesinde Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanlığı eğitimini tamamlamıştır. 2000 yılında Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalında yardımcı doçent olarak göreve başlamış, 2004 yılında psikiyatri doçenti ünvanını almıştır. 1998 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sağlık Kurumları İşletmeciliği önlisans programını tamamlamış, 2016 yılında ise Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden mezun olmuştur. 2009 yılında Türk Uyku Tıbbı Derneği'nin Temel ve İleri Uyku Tıbbı Kuramsal ve Uygulama Eğitim Programlarını tamamlayarak uyku laboratuvarı yönetimine hak kazanmıştır. 2010 yılında temel farmakoloji alanında lisans üstü eğitimini tamamlayarak farmakoloji bilim uzmanı ünvanını almıştır. Anksiyete ve uyku bozuklukları, psikofarmakoloji, preklinik araştırmalar, farmakoepidemiyoloji ve farmakovijilans başlıca ilgi alanlarıdır. Profesör Dr. M. Murat Demet halen Türk Uyku Tıbbı Derneği Yönetim Kurulu üyesidir ve Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Şebnem PIRILDAR, Prof. Dr.

Şebnem Pırıldar Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı öğretim üyesidir. 1986 yılında Bornova Anadolu Lisesini bitirmiş ve ardından Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde eğitimini sürdürerek 1992 yılında mezun olmuştur. Uzmanlık eğitimini Ege Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda tamamlamıştır. 2005 yılında psikiyatri doçenti olan Şebnem Pırıldar 2011 yılında profesör ünvanını almıştır. Anksiyete bozuklukları ve obsesif kompulsif bozukluk yanısıra erişkin yaşta otizm spektrum bozuklukları ilgi alanlarıdır. Bu alanlarda araştırmaları devam etmektedir. Psikoterapiler alanında da çalışmalarını sürdüren Şebnem Pırıldar halen Türkiye Psikiyatri Derneği Bilişsel Davranışçı Terapi eğitici grubunda görev almaktadır.

Tunç ALKIN, Prof. Dr.

1959 doğumludur. Tıp eğitimini 1983'te Ege Üniversitesinde, psikiyatri uzmanlık eğitimini 1991'de Dokuz Eylül Üniversitesinde tamamlamıştır. Temel psikiyatrik ilgi alanı anksiyete bozukluklarıdır. 1993 yılında doçent, 1999 yılında profesör olmuştur. Dokuz Eylül Üniversitesinde psikiyatri AD başkanlığı, fakülte yönetim kurulu üyeliği, dekan yardımcılığı, üniversite senatörlüğü gibi idari görevler almıştır. TPD'de Merkez Onur Kurulu üyeliği, MYK üyeliği ve Başkanlığında bulunmuştur. TPD'nin anksiyete bozuklukları, psikofarmakoloji, psikiyatri eğitimi ve etik çalışma birimlerinin üyesidir. Halen Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğretim üyeliği görevine devam etmektedir.

© 2024 Türkiye Psikiyatri Derneği *(Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında Türkiye Psikiyatri Derneği'nin yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.)*

ISBN: 978-625-94011-5-7

TPD Yayınları Sertifika No: 46243

1. Baskı: Nisan 2024, Ankara

Kitap Yayın Yönetmenleri
Mehmet Murat DEMET
Şebnem PIRILDAR
Tunç ALKIN

TPD Yayıncılık Kurulu Adına Kitap Sorumlusu
Gonca AŞUT

Kapak tasarımı
Defne AYDEMİR

bayt

Yayın Hizmetleri
BAYT Bilimsel Araştırmalar Basın Yayın ve Tanıtım Ltd. Şti.,
Ziya Gökalp Cad., 30/31, 06420 Kızılay, Ankara
Tel: (0312) 431 30 62
www.bayt.com.tr

Baskı
Sözkesen Matbaacılık San. ve Tic. A. Ş.
İvedik Organize Sanayi 1518, Sk., Mat-Sit İş Merkezi
No:2/40, Yenimahalle-Ankara
Tel: 0-312 395 21 10
Matbaa Sertifika No: 49363

Anksiyete Bozukluklarının Psikofarmakolojisi

Kitap Yayın Yönetmenleri
Mehmet Murat DEMET
Şebnem PIRILDAR
Tunç ALKIN

TÜRKİYE PSİKİYATRİ DERNEĞİ

İçindekiler

Yazarlar vi

Sunuş viii

Önsöz ix

Bölüm 1. Anksiyete Bozukluklarının Tedavisinde Kullanılan İlaçlar 1
Umut KIRLI, Mehmet Murat DEMET

Bölüm 2. Stres ve Anksiyete: Nörobiyolojiden Tedaviye Temel Kavramlar 21
Emine EREN KOÇAK

Bölüm 3. Panik Bozukluğu ve Agorafobi 42
Seda TÜRKİLİ, Aylin ERTEKİN YAZICI

Bölüm 4. Yaygın Anksiyete Bozukluğu 75
Serhan IŞIKLI, Şebnem PIRILDAR, Mehmet Murat DEMET

Bölüm 5. Sosyal Anksiyete Bozukluğu 112
Hatice ÖZYILDIZ GÜZ, Selçuk ÖZDİN

Bölüm 6. Hastalık Anksiyetesi Bozukluğu, Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu ve Özgül Fobi 126
Tunç ALKIN

Bölüm 7. Obsesif Kompulsif Spektrum: Nörobiyolojiden Tedaviye Temel Kavramlar 162
Raşit TÜKEL

Bölüm 8. Obsesif Kompulsif Bozukluk 189
Levent SEVİNÇOK

Bölüm 9. Beden Dismorfik Bozukluğu 234
Volkan TOPÇUOĞLU

Bölüm 10. İstifleme Bozukluğu 243
Bengü YÜCENS, Selim TÜMKAYA

Bölüm 11. Saç Yolma Bozukluğu 255
Lut TAMAM, Mehmet Emin DEMİRKOL

Bölüm 12. Deri Yolma Bozukluğu 266
Yavuz YILMAZ, Çiçek HOCAOĞLU

Bölüm 13. Travma: Nörobiyolojiden Tedaviye Temel Kavramlar 291
Sertaç AK

Bölüm 14. Uyum Bozukluğu, Akut Stres Bozukluğu ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu 308
Neşe DİREK TECİRLİ

Bölüm 15. Çocuk ve Ergenlerde Anksiyete Tedavisinin Temel İlkeleri 334
Koray Mehmet Zeynel KARABEKİROĞLU

Bölüm 16. Yaşlılarda Anksiyete Tedavisinin Temel İlkeleri 360
Özlem KUMAN TUNÇEL

Bölüm 17. Gebeler ve Emziren Kadınlarda Anksiyete Tedavisinin Temel İlkeleri 370
Pınar ÇETİNAY AYDIN

Dizin 387

Yazarlar*

Sertaç AK, Doç. Dr. (MD, PhD)
Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara
ORCID: 0000-0002-7372-5809

Tunç ALKIN, Prof. Dr.
Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir
ORCID: 0000-0002-1472-7433

Pınar ÇETİNAY AYDIN, Prof. Dr.
Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul
ORCID: 0000-0002-1605-2724

Mehmet Murat DEMET, Prof. Dr.
Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Manisa
ORCID: 0000-0001-9021-4165

Mehmet Emin DEMİRKOL, Doç. Dr.
Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Adana
ORCID: 0000-0003-3965-7360

Neşe DİREK TECİRLİ, Doç. Dr. (MD, PhD)
İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul
ORCID: 0000-0002-3631-5990

Aylin ERTEKİN YAZICI, Prof. Dr.
Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Mersin
ORCID: 0000-0002-0934-4999

Çiçek HOCAOĞLU, Prof. Dr.
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Rize
ORCID: 0000-0001-6613-4317

Serhan IŞIKLI, Uzm. Dr.
Serbest Hekim, İzmir
ORCID: 0000-0003-0714-6371

Koray Mehmet Zeynel KARABEKİROĞLU, Prof. Dr.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Samsun
ORCID: 0000-0001-5439-9940

Umut KIRLI, Doç. Dr.
Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü, İzmir
ORCID: 0000-0001-9924-2672

**Yazar listesi soyadı sırasına göre hazırlanmıştır.*

Emine Eren KOÇAK, Prof. Dr. (MD, PhD)
Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara
ORCID: 0000-0002-4507-3110

Özlem KUMAN TUNÇEL, Doç. Dr.
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir
ORCID: 0000-0002-9632-6173

Selçuk ÖZDİN, Doç. Dr.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Samsun
ORCID: 0000-0003-1127-1132

Hatice ÖZYILDIZ GÜZ, Prof. Dr.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Samsun
ORCID: 0000-0002-3883-6845

Şebnem PIRILDAR, Prof. Dr.
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir
ORCID: 0000-0002-0513-4601

Levent SEVİNÇOK, Prof. Dr.
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Aydın
ORCID: 0000-0003-3770-8881

Lut TAMAM, Prof. Dr.
Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Adana
ORCID: 0000-0002-9750-7531

Volkan TOPÇUOĞLU, Prof. Dr.
Serbest Hekim, İstanbul
ORCID: 0000-0002-4006-7520

Raşit TÜKEL, Prof. Dr.
İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul
ORCID: 0000-0001-9421-4541

Selim TÜMKAYA, Prof. Dr.
Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Denizli
ORCID: 0000-0002-0474-4467

Seda TÜRKİLİ, Öğr. Gör. Dr.
Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Mersin
ORCID: 0000-0002-0079-060X

Yavuz YILMAZ, Dr. Öğr. Üy.
Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Sivas
ORCID: 0000-0002-7572-5474

Bengü YÜCENS, Doç. Dr.
Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Denizli
ORCID: 0000-0002-4721-7288

Sunuş

Bir uzmanlık derneğinin en büyük zenginliği, mensupları ve alanın ihtiyaçlarını gözeten mücadele geçmişi ve bunun en önemli yapı taşı olan bilimsel ürünleri ile dolu bir kitaplığı var edebilmesidir. Türkiye Psikiyatri Derneği kitapları, bilimsel bilginin harmanlandığı, psikiyatrik uygulama sınırlarının tanımlandığı, alanında en yetkin bilim insanlarınca kaleme alınan ruh sağlığı alanında uluslararası ölçekte örnek kaynaklardır. Kitaplığımıza yeni eklenen Anksiyete Bozukluklarının Psikofarmakolojisi kitabı da referans bir eserdir ve böylesi bir kılavuzun hekimler için ulaşılabilir olması hepimiz için gurur kaynağı olmuştur.

Bu eser ile alanın ihtiyacı olan bir kitap daha okuyucusu ile kavuşacak, derneğimizin bilim emekçisi mensuplarınca üretilen her ürün gibi bu kitap da bilimsel zenginliğimizi daha da perçinleyecektir.

Bu kıymetli eserin hazırlanmasında emeği geçen bilim, dayanışma ve etik adına bilgilerini bizlerle buluşturan meslektaşlarım olan yazarlara, editörlere ve derneğimizin yayıncılık kuruluna Merkez Yönetim Kurulumuz adına şükranlarımı sunuyor, bu kitabı tutan ellere, tüm bilim sevdalılarına yeni bilgilerin kapısını açacak keyifli okumalar diliyorum.

Ejder Akgün YILDIRIM
Türkiye Psikiyatri Derneği Genel Başkanı

Önsöz

İnternet tabanlı bilgi kaynaklarına erişimin ve yakınlarda da yapay zekâ destekli aramaların kullanımının son derece kolaylaşıp, yaygınlaştığı bir dönemde, basılı kitapların anlamı ve eğitimdeki yeri tartışılabilir. Bu tartışmalarda kitaptan yana duran en güçlü dayanak, "elde edilen bir bilginin doğruluğu ve/veya gerçekliği" konusunda inandırıcılığının hâlâ yüksek olmasıdır. Konusunda yetkin bir uzmanın ya da uzmanların, editörlerin, yayın kurullarının kanıta dayalı bilimsel bilgileri eleştirel süzgeçlerden geçirerek, titizlikle oluşturdukları özgün kitaplar yaşadığımız teknoloji zamanlarında bile çok değerli öğrenme kaynaklarıdır.

TPD yayıncılık geleneği olduğu üzere bu kitabın yazarları da yazdıkları konularda araştırmaları, yayınları veya kitapları olan; yenilikleri izleyen; eğitim kurumlarında halen aktif olarak öğrenci yetiştiren kişilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla ANKSİYETE BOZUKLUKLARININ PSİKOFARMAKOLOJİSİ kitabının içeriği kanıta dayalı güncel bilgilerden oluşmaktadır. Özellikle moleküler biyoloji, genetik, tıbbi görüntüleme alanlarındaki güncel gelişmeler anksiyeteyi düzenleyen beyin bölgelerindeki bozulmaları daha iyi anlamamıza yol açmıştır. Bu bilgiler de, anksiyete bozukluklarında kullanılan tedavilerin hangi düzeneklerle ve nasıl işe yaradıklarını daha fazla aydınlatmaktadır. Elinizdeki kitabın temel amacı anksiyete bozukluklarının belirti oluşumundan sorumlu olan çeşitli nörobiyolojik süreçleri anlayarak ve bu patofizyolojileri göz önünde tutarak, anksiyete bozukluklarının farmakolojik tedavisini daha etkin biçimde düzenlemeye yarayacak bilgileri sentezlemek ve okuyucuya sunmaktır.

Gördüğümüz kadarıyla ANKSİYETE BOZUKLUKLARININ PSİKOFARMAKOLOJİSİ kitabının değerli yazarları bu hedefe uygun bir bilimsel ve eğitsel içerik yaratabilmişlerdir. Kendilerine bu eser için ayırdıkları zaman ve harcadıkları emek için çok teşekkür ederiz. Kitabın basımını destekleyen; tasarlama, yazım ve editörlük süreçlerinde önemli katkılarda bulunan TPD Yayıncılık Kurulu üyelerine de teşekkür borçluyuz.

Mehmet Murat DEMET
Şebnem PIRILDAR
Tunç ALKIN
Kitap Yayın Yönetmenleri

1 Anksiyete Bozukluklarının Tedavisinde Kullanılan İlaçlar

Umut KIRLI, Mehmet Murat DEMET

GABA Sistemi ve Benzodiyazepinler

GABA sistemi

ϒ-aminobutirik asit (GABA) merkezi sinir sistemindeki anahtar inhibitör ileticidir. GABA bir amino asit olan glutamattan, glutamik asit dekarboksilaz enzimi (GAD) ile sentezlenir. Presinaptik nöronda sentezlendikten sonra, veziküler inhibitör aminoasit taşıyıcıları (VIAAT) ile sinaptik veziküllere taşınır ve sinaptik aralığa salınana kadar burada bekler. GABA'nın sinaptik etkinliği presinaptik GABA taşıyıcıları ya da GABA transaminaz ile sonlandırılır. GABA taşıyıcıları bir çeşit GABA geri alım pompası olarak düşünülebilir. GABA transaminaz enzimi de GABA'yı inaktif forma dönüştürür. GABA'nın üç çeşit reseptörü bilinmektedir: GABA-A, GABA-B ve GABA-C (Stahl, 2014).

GABA-A reseptörleri merkezi sinir sisteminde en sık görülen GABA reseptör tipidir. Ligand-kapılı iyon kanalları üst ailesinde yer alır (Algül vd., 2010). Bir transmembran glukoprotein olan GABA-A reseptörü, bir klor kanalı etrafında sıralanmış olan çok çeşitli alt birimlerden oluşur. Bu alt birimler arasında α1–6; β1–3; γ1–3; δ, ε, θ, ρ1–3 yer alır. GABA bu reseptöre genellikle α ve β alt birimlerinden oluşan GABA bölgesinden bağlanır (Balon ve Starcevic, 2020). GABA'nın GABA-A reseptörüne bağlanması, klor kanalının daha sık açılıp kapanması, başka bir deyişle klor geçirgenliğinin artması ile sonuçlanır. Artan klor girişi ile nöron membranında hiperpolarizasyon oluşur. Sonuç olarak nöron daha yüksek eşikte uyarılabilir hale gelir. GABA-A reseptörlerinin anksiyete bozuklukları başta olmak üzere duygudurum bozuklukları, psikoz, epilepsi, alkol kullanım bozukluğu ve diğer birçok psikiyatrik bozukluktaki yeri iyi bilinmektedir (Ertekin Yazıcı, 2010).

GABA-A reseptörlerinin yaklaşık %60'ının α1β2γ2 alt birimlerinden, %15–20'sinin α2β3γ2, %10–15'inin α3βνγ2 ve geri kalanların da diğer alt birimlerden kombinasyonlarından oluştuğu gösterilmiştir (Möhler vd., 2002). GABA-A